

Biblioteksplan

för folkbiblioteken i Uppsala kommun

A young child with light hair is sitting in a red upholstered chair, reading a book. The child is wearing a light-colored hoodie. The background is slightly blurred, showing other chairs and a wall with some artwork. The overall scene is a library or a quiet reading area.

Innehåll

Förord	2
Inledning	3
Omvärld och nuläge	4
Biblioteken som lärandemiljö	5
Biblioteken, välkommandet och tillgängligheten	7
Biblioteken och den kulturella infrastrukturen	11
Biblioteken och demokratin	12
Bibliotekens samverkan, lokal förankring och marknadsföring	12
Ekonomi och uppföljning	12

Förord

Planen har tillkommit med anledning av bibliotekslagens tillägg då riksdagen i samband med budgetbehandlingen hösten 2004 beslutade att ändra bibliotekslagen genom att tillföra en ny paragraf, 7 a §, av följande lydelse:

”Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka. Kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna.”

Denna plan gäller för de kommunala folkbiblioteken och ska vara ett styrande dokument för folkbiblioteksverksamheten, men fortlöpande utvärderas. I Uppsalas biblioteksplan fokuserar Kulturnämnden på folkbibliotekens roll och utveckling. Medborgarperspektivet är utgångspunkten. Även skolbibliotekens funktion finns omnämnt i planen. Planen bör i framtiden utvidgas till att omfatta även biblioteksresurser inom utbildningssektorn. Ansvaret för dessa verksamheter finns idag hos andra huvudmän än Kulturnämnden.

Planen gäller tills vidare. För att bli verklighet måste planen inarbetas i Kulturnämndens uppdrag till biblioteksverksamheten. Det sker i uppdragsavtal.

Arbetet med biblioteksplanen har skett genom samarbete med UVB/Kultur och genom en fokusgruppsundersökning med ungdomar. Kulturkontoret har i arbetet med biblioteksplanen fått vägledning av Uppsalas kommuns kulturpolitiska program som antogs av kommunfullmäktige 13 juni 2005, Kulturnämndens biblioteksutskott och nämndens partigrupper.

Antagen av Kulturnämnden den 22 november 2007.

Jan-Erik Wikström
Ordförande i Kulturnämnden

Inledning

Biblioteken i Uppsala, liksom även nationellt och i stor utsträckning inter-nationellt, är i en stark utvecklings- och förändringsfas. Människors sätt att bruka bibliotekens tjänster förändras och utbudet ska utvecklas och förnyas i takt med brukarnas förväntningar, behov och önskemål.

Uppsalabornas moderna bibliotek kan fylla flera olika funktioner. Folkbiblioteken i Uppsala ska fungera i olika grader som:

- språk- och läsutvecklingscentrum
- informations- och kunskapscentrum
- kulturcentrum och mötesplats

Genom dessa olika roller nås uppsalaborna totalt sett av en fullständig biblioteksservice. Bibliotekens verksamhet bör anpassas till lokala behov och olika bibliotek kan ha olika funktioner utifrån storleksförhållande och förutsättningar. De lokala biblioteken bör skapa sin egen profil utifrån vad brukarna i området behöver. Profilerings kan ske utifrån olika funktioner: språk- och läsutvecklingscentrum, informations- och kunskapscentrum eller kulturcentrum. Det kan också ske genom profilering gentemot olika målgrupper; barn, unga, äldre, funktionshindrade eller andra i närområdet viktiga grupper. Det väsentliga är brukarnas behov.

Biblioteksplanen fokuserar på biblioteket som lärandemiljö, biblioteken och tillgängligheten, biblioteken och den kommunala kulturella infrastrukturen och biblioteken och demokratin. Viktiga frågor under perioden är exempelvis utveckling av biblioteksservice dygnet runt via webben (det interaktiva 24-timmarbiblioteket), bibliotek för barn och unga, tillgänglighet för alla människor samt bibliotekens profilering och samverkan med lokalsamhället. Biblioteken har också i uppgift att stimulera till läsning.

Folkbiblioteken ska fungera som

- *Språk- och läsutvecklingscentrum*
- *Informations- och kunskapscentrum*
- *Kulturcentrum och mötesplats*

Omvärld och nuläge

I Uppsala finns drygt fyrtio bibliotek med olika huvudmän. Förutom de kommunala folkbiblioteken – i dagsläget fjorton enheter, tre utlåningsstationer och två biblioteksbussar, finns gymnasiebiblioteken som är väl utrustade bibliotek för sin målgrupp. De flesta grundskolor har bibliotek i varierad grad, allt från bemannade skolbibliotek med utbildade bibliotekarier, bibliotek där lärarbibliotekarier har ansvar och helt obemannade mindre skolbibliotek. I vissa fall är skolbiblioteken integrerade med folkbiblioteket. Alla kommunala skolor och några friskolor har tillgång till skolbiblioteksservice via avtal med folkbiblioteken. Alla skolor, oavsett huvudman, erbjuds att teckna sådana avtal.

Uppsala universitet har sexton olika bruksbibliotek som förväntas serva 49 000 användare och riktar sig i första hand till studerande och forskare. Sveriges Lantbruksuniversitet har också flera bibliotek. På Akademiska sjukhuset finns ett sjukhusbibliotek för patienter, här finns också ett fackbibliotek som riktar sig till de anställda.

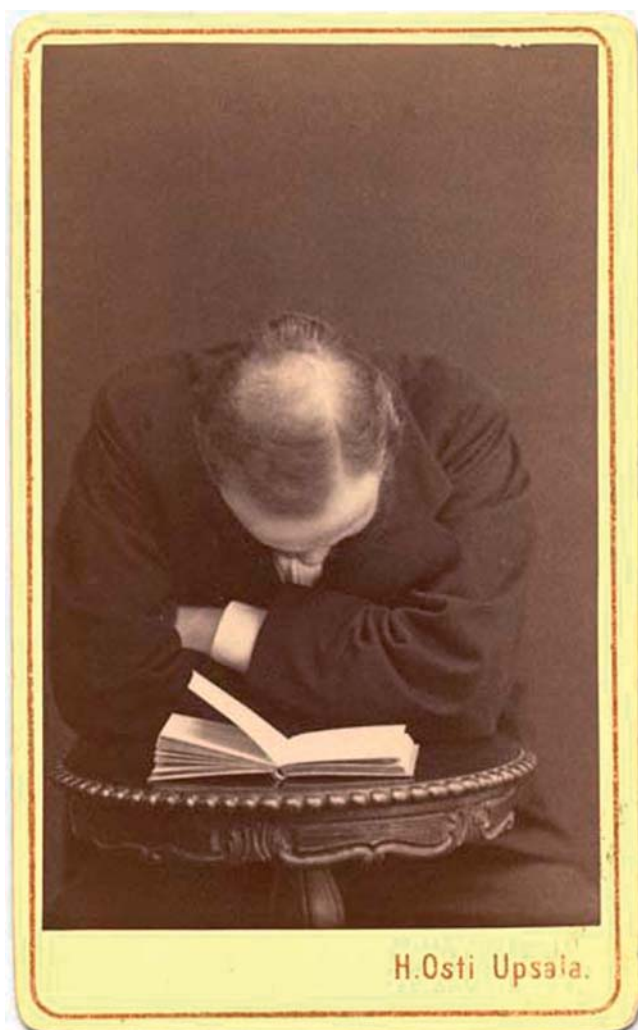
De 30 000 studenterna vid Uppsalas två universitet använder sig huvudsakligen av universitetsbiblioteken med sina bruksbibliotek men även av studentnationernas egna bibliotek med stora samlingar och läsplatser. Studenterna söker sig i viss mån också till folkbiblioteken med förväntningen att finna kompletterande fakta och litteratur för sina studier, men använder också folkbiblioteket som medborgare i Uppsala kommun.

Uppsala universitetsbibliotek - Carolina Rediviva.
Foto: Lars-Owe Wennman, Uppsala universitetsbibliotek.

I Uppsala finns också Dag Hammarskjöldbiblioteket, som är en stiftelse. Biblioteket är specialiserat på litteratur med anknytning till internationella frågor och öppet för allmänheten. Biblioteket finansieras av medel från universitetet men även via ett kommunalt bidrag.

De stora statliga verken, såsom till exempel Statens livsmedelsverk och Läkemedelsverket, har egna bibliotek som har i uppgift att försörja de anställda och forskningen med information och fakta. Företagsbibliotek finns på ett flertal av de stora företagen i syfte att vara en stödfunktion för företagets utveckling och lärandeprocess.

*Läsande man. Originalfotografi av Henri Osti, Uppsala ca 1880 i Uppsala universitetsbibliotek.
Foto: Lars-Owe Wennman, Uppsala universitetsbibliotek.*

Bibliotek som lärandemiljö

Inriktningsmål

Biblioteken ska vara språk- och läsutvecklingscentra och stödja sökandet efter kunskap och bildning för medborgare i alla åldrar. Lust till läsning och lärande ska stimuleras och öka.

Strategier

- Samverkan mellan folkbiblioteken och utbildningsanordnare ska öka
- Alla skolor ska ha tillgång till väl fungerande skolbibliotek
- Ungas delaktighet i biblioteksverksamheten ska öka
- Det lässtimulerande arbetet för främst barn och unga ska utvecklas

Folkbiblioteken har ansvaret för att vara ett komplement till den formella utbildningen. De fyller en viktig funktion i människors vardagsliv. Verksamheten genomsyras av folkbildningstanken och basen är tillgången till fakta och information för alla genom bland annat böcker, uppslagsverk, databaser och fri tillgång till internet.

Bibliotek för barn och unga

Biblioteken ska vara källor till inspiration för att stimulera barn och unga till ökad läslust, språkutveckling och fantasi. Biblioteken ska vara en plats dit unga människor söker sig, där deras intressen fångas upp. Biblioteken ska vara ett stöd för unga människor i att orientera sig i informationssamhället. En viktig uppgift för biblioteken är att inspirera till läslust och kulturintresse hos unga. Ungas inflytande över biblioteksverksamhetens innehåll ska stärkas och dialogen mellan ungdomar och verksamheten ska öka. Biblioteket i Stenhagen, som planeras att starta under 2008, ska ha en hög grad av brukarinflytande och en tydlig profil för barn och unga.

Skolbibliotek för grundskoleelever

Skolbiblioteken har som syfte att vara ett medel för att nå skolans pedagogiska mål och bidra till läs- och skrivkunighet bland Uppsala kommuns elever. Barn- och ungdomsnämnden har ansvar för målgruppen och ansvarar för att se till att elever får tillgång till de resurser som krävs för att klara skolans mål. Skolbiblioteken är en pedagogisk resurs i det individbaserade lärandet och bidrar till att elever blir informationskompetenta, dvs har förmågan att identifiera informationsbehov, söka information, värdera och använda information och utveckla ett kritiskt förhållningssätt.

Bibliotek för vuxenstuderande

Ett flertal utbildningsanordnare har ansvar för de vuxenstuderandes tillgång till litteratur och bibliotek. Tillgången till egna bibliotek hos anordnarna är begränsad. Folkbiblioteken står för en kompletterande service till vuxenstuderande.

"Biblioteken ska vara språk- och läsutvecklingscentra och stödja sökandet efter kunskap och bildning för medborgare i alla åldrar.

Lust till läsning och lärande ska stimuleras och öka."

Biblioteken, välkommandet och tillgängligheten

Inriktningsmål

Biblioteken ska vara tillgängliga och välkomnande för alla medborgare i Uppsala kommun och upplevas som angelägna.

Strategier

- Biblioteken ska erbjuda service och öppettider som svarar mot medborgarnas behov
- Bibliotekens utbud och service ska göras tillgängligt för alla
- Biblioteksverksamhet av hög kvalitet ska erbjudas
- Biblioteksresurserna ska kraftsamlas
- Tillgången till biblioteksservice i nordöstra Uppsala ska utredas
- Biblioteksbusarnas utvecklingspotential ska utredas och förverkligas

Bibliotek för medborgares vardag

Biblioteken består av två delar som kompletterar varandra – det webbaserade virtuella biblioteket och det fysiska biblioteket i form av den fasta bibliotekslokalen eller biblioteksbusen. Biblioteken ska ha stor frihet att utveckla sin service utifrån medborgarnas behov och krav. Djarva nytänkande lösningar ska prägla verksamheten som ska anpassas till samtidens krav och behov. Hänsyn ska tas till hur Uppsalas medborgare lever sina liv och var de utträttar ärenden. Biblioteksservicen ska finnas lätt tillgänglig.

Nya medier och nya tekniska möjligheter för distribution av information och tjänster ska utvecklas. Uppsalas biblioteksverksamhet ska präglas av djärvhet, framåtanda, mod, kreativitet och nyfikenhet som gör att utvecklingen blir till gagn för medborgarna. Verksamheten ska vara lyhörd för brukarnas synpunkter och behov.

Utveckling av det interaktiva 24-timmars biblioteket

Människors användande av biblioteken har förändrats under senare år. Förr var biblioteksservice något man enbart fick tillgång till genom ett besök i bibliotekslokalen. Idag kan man uträtta många biblioteksärenden från sin hemdator, det gäller lån av e-medier, omlån, reservationer och informationssökning av olika slag. Sådana interaktiva virtuella bibliotek ger också brukare i alla åldrar en möjlighet att påverka biblioteket och delta i ett pågående bibliotekssamtal. Det är en kraftig serviceförbättring som skett på kort tid. Den positiva utvecklingen av bibliotekens service i Uppsala kommun ska fortsätta. 24-timmarsbiblioteket ska vidareutvecklas med tjänster som uppsalaborna kan nå dygnet runt.

*Biblioteken ska
vara tillgängliga
och välkomnande
för alla medborgare
i Uppsala kommun
och upplevas
som angelägna.*

Tillgänglighet för alla

Biblioteksservice ska vara tillgänglig för alla människor. Lokaler, utbud och bemötande ska vara väl anpassade efter människors skiftande behov. Tekniska landvinningar ska tas tillvara för att öka tillgängligheten till bibliotekens service. Arbetet med tillgänglighetsfrågor för funktionshindrade ska ske i dialog med handikapporganisationerna.

Tillgänglighet handlar också om geografisk närhet. En stor del av Uppsala kommuns befolkning bor utanför staden. Det är därför viktigt att slå vakt om och utveckla biblioteksservicen i hela kommunen.

Hög kvalitet

Uppsalas bibliotek ska vara av hög kvalitet. Detta innebär tillgängliga, attraktiva och lämpliga lokaler, välkomponerade mediebestånd, personal med hög kompetens som erbjuder ett bra bemötande och ger bra service. Biblioteken ska ha generösa öppettider och förväntas locka många besökare.

Uppsalaborna är idag betydligt rörligare än för 30 år sedan. Lokala torg och centrum förändras liksom människors sätt att använda dem. Ett bibliotek som var väl placerat för 30 år sedan kan i dag ha en lokalisering som inte lever upp till de behov som bibliotekens besökare har och kan behöva flyttas för att få en bättre placering. När Uppsala förändras genom att befolkningen ökar och nya bostadsområden växer fram måste biblioteksservicen anpassas därefter. Detta kan ske genom att skapa nya bibliotek, utnyttja och utveckla biblioteksbusarnas kapacitet, ersätta eller flytta bibliotek med lågt besökstal och svag utlåning med biblioteksbus eller annan lämplig biblioteksservice.

Kraftsamla biblioteksresurserna

Biblioteksstrukturen behöver anpassas efter befolkningens föränderliga behov, kommunens boendestruktur och den ekonomiska utvecklingen. Idag har Uppsala kommun många biblioteks-filialer jämfört med andra städer. Ändå erbjuds inte Uppsalas befolkning mer biblioteksservice sett till det totala antalet öppettimmar. Resurserna är låsta i bibliotekslokaler, som i några fall bara håller öppet ett fåtal timmar i veckan och har mycket få besökare.

Söndagsöppet och längre öppet kvällstid		
från och med 17 februari		
	Vasavastan	Berndalsskolan
måndag-torsdag	9-20	9-19
fredag	9-18	9-18
lördag	11-16	11-16
söndag	13-16	13-16

Uppsala
www.uppsala.se/bibliotek

Resurserna ska kraftsamlas vid ett antal större bibliotek som håller hög kvalitet och attraktivitet. Biblioteken behöver ligga där människor naturligt rör sig, till exempel vid kommersiella centra, där det finns bra kommunikationer och i anslutning till skolor, där så är möjligt. Att integrera folk- och skolbibliotek kan vara en bra lösning om skolan är belägen på

ett lämpligt ställe. Sådana lösningar måste arbetas fram i nära samarbete med skolan. Bibliotekets olika roller och ansvarsfördelningen måste vid sådana sammanslagningar klart definieras.

Utredning om biblioteksservice

Kulturkontoret kommer under år 2008 att se över biblioteksservicen i norra och östra Uppsala. Utredningen ska särskilt se över möjligheterna att lägga ett nytt bibliotek i Gränby centrum. Utredningen ska se på behov, förutsättningar, kostnader och konsekvenser för biblioteksinfrastrukturen i övrigt.

Biblioteksbussarna

Biblioteksbussarna har stor utvecklingspotential. Verksamheten kan förändras inom givna ramar men också byggas ut om resurser frigörs från andra håll eller skjuts till. Bussarna är flexibla både beträffande målgrupper, körrutter och tider. Kulturnämnden kommer att diskutera ett tillskott av en mindre biblioteksbus som kan ge service till de många förskolor som idag har svårt att ta sig till biblioteken. En sådan satsning måste ske i nära samarbete med förskolan.

Foto: Ann-Lousie Bengtsson

Biblioteken och den kulturella infrastrukturen

Inriktningsmål

Lämpligt placerade bibliotek ska vara kulturcentra för medborgare i Uppsala kommun.

Strategier

- En utökad samverkan ska ske med aktörer på det lokala planet.
- Biblioteken ska fungera som en viktig del av kommunens kulturella infrastruktur.

Biblioteken är en betydelsefull faktor för Uppsalas utveckling. De utgör en infrastruktur för kunskap, information och läsupplevelser som många människor behöver tillgång till för sin personliga och yrkesmässiga utveckling. Biblioteksverksamheten bidrar därmed till framsteg, förnyelse, dynamik och hållbar utveckling.

På orter där biblioteken har förutsättningar att fungera som kulturcentra, ska en utökad samverkan ske med aktörer på det lokala planet. Sådan samverkan med föreningsliv, studieförbund, skola och näringsliv bidrar till att ett bibliotek kan utvecklas till en kulturell mötesplats. Där kan medborgare genom föredrag, debatter, utställningar och café inspireras till möten med andra kulturer, aktuella ämnen och kulturella upplevelser. Sådan samverkan kan resultera i aktiviteter även i andra aktörers samlingslokaler. Det väsentliga är att det lokala biblioteket har samverkan och flexibla lösningar i fokus när det gäller närsamhällets behov.

Biblioteken är en av få öppna platser i samhället dit man kan söka sig utan krav på att ha ett ärende. Där är det tillåtet att ”bara vara” i tyst gemenskap med andra. Biblioteken är platser att läsa, skriva, studera, fundera och filosofera på. Det enskilda biblioteket måste självfallet svara mot en viss standard för att kunna utvecklas i denna riktning.

Biblioteken och demokratin

Inriktningsmål

Biblioteken ska stödja och bidra till en livaktig demokrati.

Uppsala kommun behöver välinformerade medborgare som har möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och spela en aktiv roll i samhällslivet. Deltagandet i samhället är beroende dels av utbildning, dels av fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information. Därför spelar biblioteken en viktig roll i det demokratiska samhället.

Biblioteken ska vara neutrala arenor för det offentliga samtalet och därmed bidra till en utvecklad och livaktig demokrati. Biblioteken kan vara en naturlig plats för möten mellan människor i dialog och diskussioner om aktuella ämnen, till exempel mellan politiker och medborgare. Biblioteken kan också fungera som informations- och kulturcentrum som en del av kommunens infrastruktur vid till exempel extraordinära händelser. Andra närliggande verksamheter kan också med fördel knytas till biblioteken.

Bibliotekens samverkan, lokal förankring och marknadsföring

Inriktningsmål

Biblioteken i Uppsala kommun har en tydlig lokal förankring i det omgivande samhället. Biblioteken har en väl utvecklad marknadsföring.

Strategier

- Utarbeta kontaktnät med omgivande samhälle
- Profilerad biblioteksservice
- Biblioteken ska bedriva anpassad marknadsföring

Biblioteken ska aktivt söka vidga sina samarbeten på lokal nivå med andra verksamheter för att bättre nå medborgarna. Genom samverkan med andra aktörer kan bibliotekens kunskap om närsamhället öka, och bibliotekens utvecklingspotential växa. Samverkan med det omgivande samhället är grunden för bibliotekens profilering och för bibliotekets funktion som en del i den kulturella infrastrukturen. Samverkan med olika utbildningsanordnare är särskilt viktigt för att uppfylla målet att biblioteken ska stödja och inspirera kommunens medborgare i sökande efter kunskap och bildning och för att bibliotekets funktion på orten ska kunna utvecklas i takt med de lokala behoven.

Skola

Förskola

Vuxenutbildning

Vård & omsorg

Universitet

Biblioteks-
nätverk

Bibliotek

Studieförbund
& föreningsliv

Frivilliga
organisationer

Näringsliv

Turism

Kulturutövare

Kulturinstitutioner

Marknadsföring av biblioteken

Biblioteken ska aktivt arbeta med intern och extern kommunikation och kommunicera en tydlig bild av sin verksamhet. Nya metoder för marknadsföring ska aktivt sökas, prövas och utvecklas. Biblioteken ska vara väl synliga i den lokala offentliga miljön ur ett demokratiskt perspektiv.

Ekonomi och uppföljning

Biblioteksverksamheten är Kulturnämndens största verksamhetsområde. Det är en högt prioriterad och angelägen verksamhet. År 2008 satsar Kulturnämnden 66 842 mkr av kulturnämndens totala budget som är 148 400 mkr.

När kommunen växer måste biblioteken utvecklas för att möta medborgares förväntningar och behov. I viss mån kan biblioteksstrukturen förändras och användas på sätt som kommer fler uppsalabor till del. De resurser som finns i dag ska användas på effektivaste sättet. Men när befolkningen växer och nya bostadsområden byggs måste biblioteksresurserna få växa om kvaliteten och nivån på verksamheten ska upprätthållas.

Uppföljning

Genom uppdragsplaner, samt avtal med UVB/kultur konkretiseras innehållet i biblioteksplanen. De delar som kräver särskilda utredningar måste särskilt belysas i avtalen.

Även i kommunens investeringsplaner ska biblioteksplanens intentioner synas. Det kan gälla nya biblioteksbuskar, nya fasta bibliotek eller ny teknik.

Kulturkontoret ska i sin årliga verksamhetsredovisning belysa hur väl biblioteksplanen uppfylls. Inför en revidering av biblioteksplanen ska planens mål och intentioner utvärderas.

*”Biblioteket ska vara en
allmän plats där man kan
vila och läsa och vara i fred”*

sagt av uppsalaungdom